

DZIEDZICTWO KULTUROWE-

definicje oraz praktyki
korzystania z zasobów kultury

Mariusz Dzięglewski
Aldona Guzik

Pracownia Badań Społecznych
Uniwersytet Pedagogiczny
w Krakowie

„PRZEMIANY PRAKTYK I STRATEGII UDOSTĘPNIANIA I ODBIORU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W FORMIE CYFROWEJ W LATACH 2004–2014”

2

Realizacja: 2015-2017, **Małopolski Instytut Kultury** w Krakowie oraz **Instytut Filozofii i Socjologii** Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie

Cel: wnikliwa analiza procesu przemian w upowszechnianiu i odbiorze dziedzictwa kulturowego w formie cyfrowej w latach 2004–2014

Pytanie badawcze: ***Jak przebiegał proces przemian codziennych praktyk oraz strategii udostępniania i odbioru zdigitalizowanych elementów dziedzictwa kulturowego w latach 2004–2014 w Polsce?***

Badania o charakterze zarówno jakościowym, jak i ilościowym. Trzy **główne etapy**:

1. analiza danych zastanych (akty prawne polskie i unijne), analiza zawartości 450 stron www
2. case study (11 wybranych portali internetowych) indywidualne wywiady pogłębione (IDI) z 19 twórcami tych portali, oraz
3. analiza odbioru dziedzictwa kulturowego oraz zmian, jakie dokonały się w tym obszarze w badanym okresie przy pomocy CAWI/PAPI (513) i IDI (21)

JAK ROZUMIEJĄ DZIEDZICTWO DECYDENCI?

Dokumenty unijne:

„dziedzictwo kulturowe Europy”, „europejskie dziedzictwo kulturowe” lub „wspólne dziedzictwo kulturowe Europejczyków”,
siła napędowa rozwoju, innowacji i postępu w kontekście globalnym, ródło humanizmu, tolerancji i postawy obywatelskiej

Nacisk pada na ochronę **dziedzictwa poszczególnych kultur** i społeczeństw wchodzących w skład wspólnoty oraz na rozumienie dziedzictwa kulturowego jako **spuścizny wielu pokoleń mieszkańców różnych regionów Europy**.

Dokumenty polskie:

odwołanie do **konceptji narodu** jako podstawowej wspólnoty kulturowej, dla której dziedzictwo uważa się za dobro wspólne, decydujące o jej ciągłości i tożsamości, jako dorobek (pokoleń, tysiącletni itp.)

Akcent pada na religijne (chrześcijańskie) źródła dziedzictwa kulturowego, narodowego (między innymi w Konstytucji RP).

EWOLUCJA POGLĄDÓW NA DIGITALIZACJĘ DZIEDZICTWA

4

W **dokumentach europejskich** ich autorzy początkowo skupiali się na:

regulacjach w zakresie ujednoliconych zasad digitalizacji i cyfryzacji (2004-2006),
definiowaniu różnych obszarów dziedzictwa (biblioteki cyfrowe, zasoby audiowizualne etc.) oraz kwestiach udostępniania dziedzictwa (2007-2010),
ekonomicznym znaczeniu dziedzictwa postrzeganego jako osobny sektor w gospodarce, źródło kreatywności i innowacji społecznych (2011-2014)

W **dokumentach polskich**, nacisk pada na:

tradycyjnie rozumiane zasoby w postaci zabytków, pomników historii i muzealiów oraz potrzebę digitalizacji dziedzictwa narodowego (2004-2006),
ogólnokrajową strategię digitalizacji dziedzictwa oraz udostępnianie zbiorów,
szeroki dostęp do dziedzictwa, upowszechnienie, pobudzenie aktywności i udział społeczny w partycypacji dziedzictwa ([dane](#))

JAK ROZUMIEJĄ DZIEDZICTWO TWÓRCY REPOZYTORIÓW I ICH UŻYTKOWNICY?

5

Definicje wyliczające ujmujące szerokie rozumienie dziedzictwa jako wszystkich wytworów człowieka

Definicje wąskie odnoszące się do konkretnego aspektu życia społecznego

Perspektywa konstruktywistyczna podkreśla twórczą rolę człowieka: jego wiedzy i podejmowanych przez niego działań w wytwarzaniu dziedzictwa kulturowego

Perspektywa akcentująca aspekt czasu i pamięci

Koncepcje odwołujące się do **tożsamościowej i identyfikacyjnej roli dziedzictwa kulturowego**

PRAKTYKI ZWIĄZANE Z KORZYSTANIEM Z DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

Komplementarność świata online i offline

wzajemne uzupełnianie się aktywności związanych z cyfrowymi kopiami obiektów oraz praktykami w świecie realnym (dane)

postrzeganie bezpośredniego kontaktu z artefaktem i jego cyfrową kopią jako dwa odmienne doświadczenia

większe przywiązanie do fizycznego kontaktu z obiektem dziedzictwa kulturowego (dane)

PRAKTYKI ZWIĄZANE Z KORZYSTANIEM Z DZIEDZICTWA ONLINE

7

Źródła wiedzy o repozytoriach

rola wyszukiwarek

portale społecznościowe ([dane](#))

Motywy i cel korzystania

zainteresowania/praca zawodowa ([dane](#))

Zakres korzystania

1. wymiar: typy odwiedzanych portali ([dane](#))

2. wymiar: sposób korzystania z repozytorium

funkcjonalności dostępne w repozytorium

ponowne wykorzystanie zasobów (reuse)

PRAKTYKI ZWIĄZANE Z KORZYSTANIEM Z DZIEDZICTWA ONLINE

Reuse zawodowy („aktywny”, „profesjonalni” odbiorcy kultury)

- raporty, projekty, prezentacje
- tworzenie pamiątek i materiałów reklamowych
- wydruk modeli trójwymiarowych (na przykład na zajęcia ze studentami)
- tworzenie własnego portalu/bloga: teledyski, filmy, wystawy
- materiały edukacyjne (np. opracowywania ścieżek edukacyjnych)
- udostępnienie zasobów lub linków na portalach społecznościowych
- tworzenie materiałów informujących i promujących repozytoria

Reuse prywatny („pasywny”, „zwykli odbiorcy kultury”)

- pobieranie zasobów na własny komputer,
- drukowanie zasobów tekstowych i wizualnych,
- zamieszczanie w swoich pracach lub projektach
- zamieszczanie obiektów audiowizualnych na portalach społecznościowych

CZYNNIKI DETERMINUJĄCE ODBIÓR ZASOBÓW CYFROWYCH

9

Wiek (dane)

Wykształcenie (dane)

Miejsce zamieszkania

Czynniki zawodowe i zainteresowania własne badanych (dane)

Dostęp

- technologia

- prawo

- ekonomia

Komercjalizacja

PREFERENCJE I OCZEKIWANIA UŻYTKOWNIKÓW REPOZYTORIÓW

10

Zdiagnozowane obszary

wygląd i funkcjonalność repozytorium

sposób opisu zasobów

sposób wyszukiwania obiektów

sposób prezentacji zasobu i korzystania z niego

aspekty prawne udostępniania i odbioru obiektów

sposoby upowszechniania zasobów dziedzictwa kulturowego

PODSUMOWANIE

11

Sposób rozumienia i definiowania dziedzictwa kulturowego

Dokonana analiza wskazuje na rozbieżności w sposobach ujmowania dziedzictwa kulturowego

W dokumentach unijnych pojęcie to odnosi się do „dziedzictwa kulturowego Europy”, „europejskiego dziedzictwa kulturowego” lub „wspólnego dziedzictwa kulturowego Europejczyków” (rozumianego przez pryzmat tożsamościowy, akcentujący to, co wspólne Europejczykom).

W dokumentach powstałych na szczeblu krajowym dziedzictwo kulturowe jest definiowane poprzez odwoływanie się do koncepcji narodu jako wspólnoty kulturowej, dla której dziedzictwo jest dobrem wspólnym; do „dorobku pokoleń”, a także poprzez położenie akcentu na religijne (chrześcijańskie) źródła dziedzictwa kulturowego lub narodowego.

Punktem wspólnym prawnych dokumentów unijnych i polskich jest rozróżnienie dziedzictwa materialnego i niematerialnego.

PODSUMOWANIE

12

Praktyki związane z korzystaniem z zasobów

powszechną praktyką użytkowników repozytorium jest przeglądanie zasobów online, przeszukiwanie portali pod kątem konkretnego obiektu

najczęściej odwiedzają strony ogólnych instytucji kultury: muzeów, galerii i bibliotek cyfrowych

użytkownicy korzystają z wyszukiwarek internetowych odgrywających rolę „bramki” do poszukiwanych zasobów: Google, YouTube, Wikipedii.

„profesjonalni” odbiorcy kultury coraz częściej pobierają zasoby online, aby powtórnie wykorzystać je (reuse) w działalności zawodowej, dydaktycznej czy jako inspirację w twórczej działalności własnej „Zwykli” odbiorcy niezbyt często wykorzystują ponownie zasoby online (mała interaktywność)

czynnikami wpływającymi na odbiór dziedzictwa w formie cyfrowej są przede wszystkim wiek i wykształcenie

Więcej informacji w raporcie:

Mariusz Dziegłowski, Anna Fiń, Aldona Guzik, *Przemiany praktyk i strategii udostępniania i odbioru dziedzictwa kulturowego w formie cyfrowej w latach 2004–2014*, Wydawnictwo Małopolskiego Instytutu Kultury, Kraków 2017

dostęp online:

cyfrowe-dziedzictwo-kulturowe.mik.krakow.pl

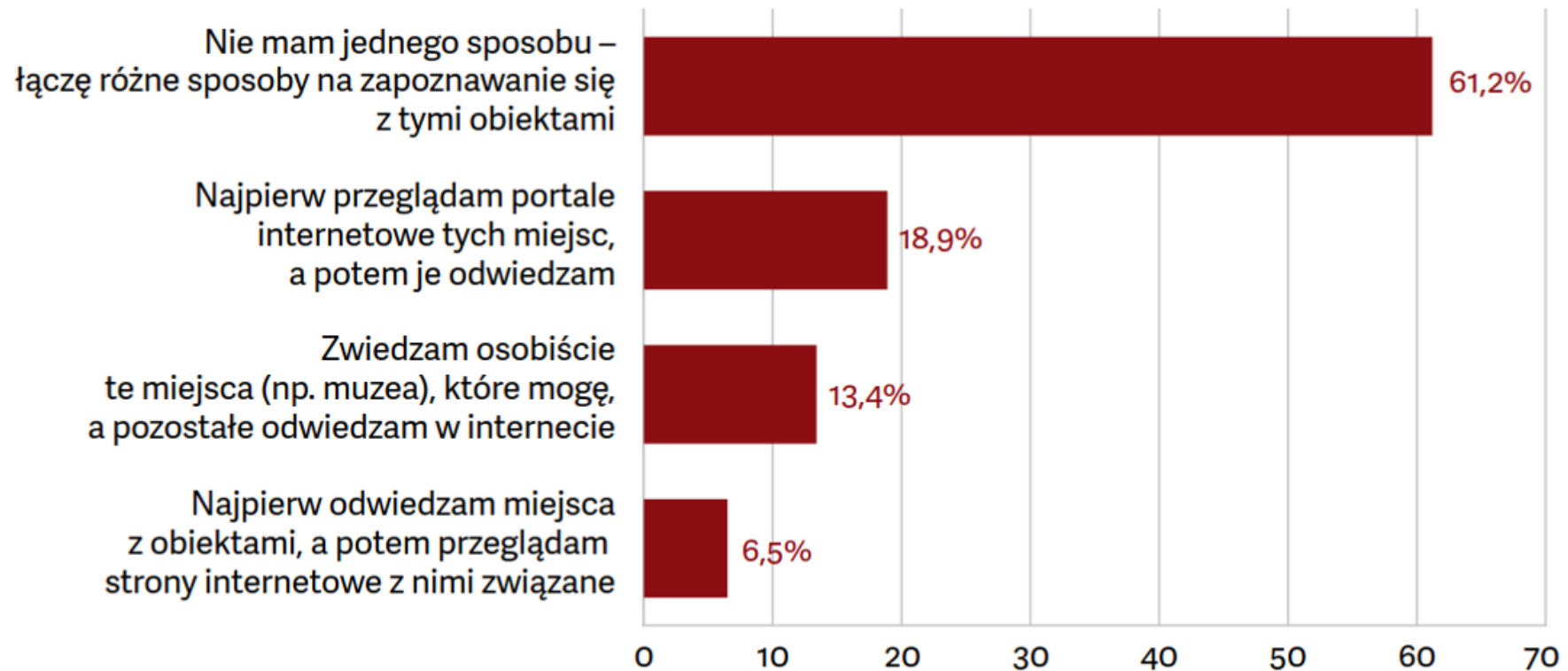
✉ mdzieglewski@wp.pl

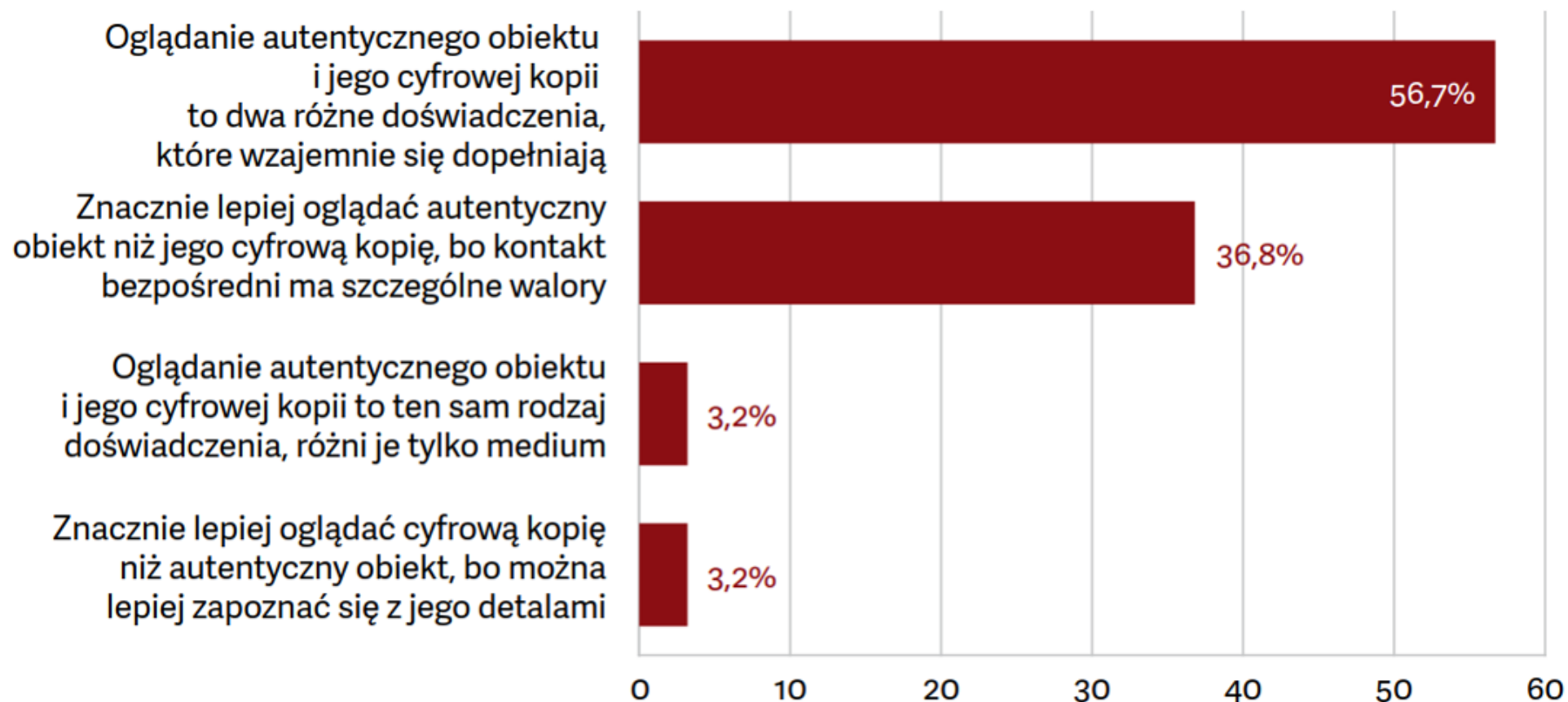
✉ ardona@interia.pl

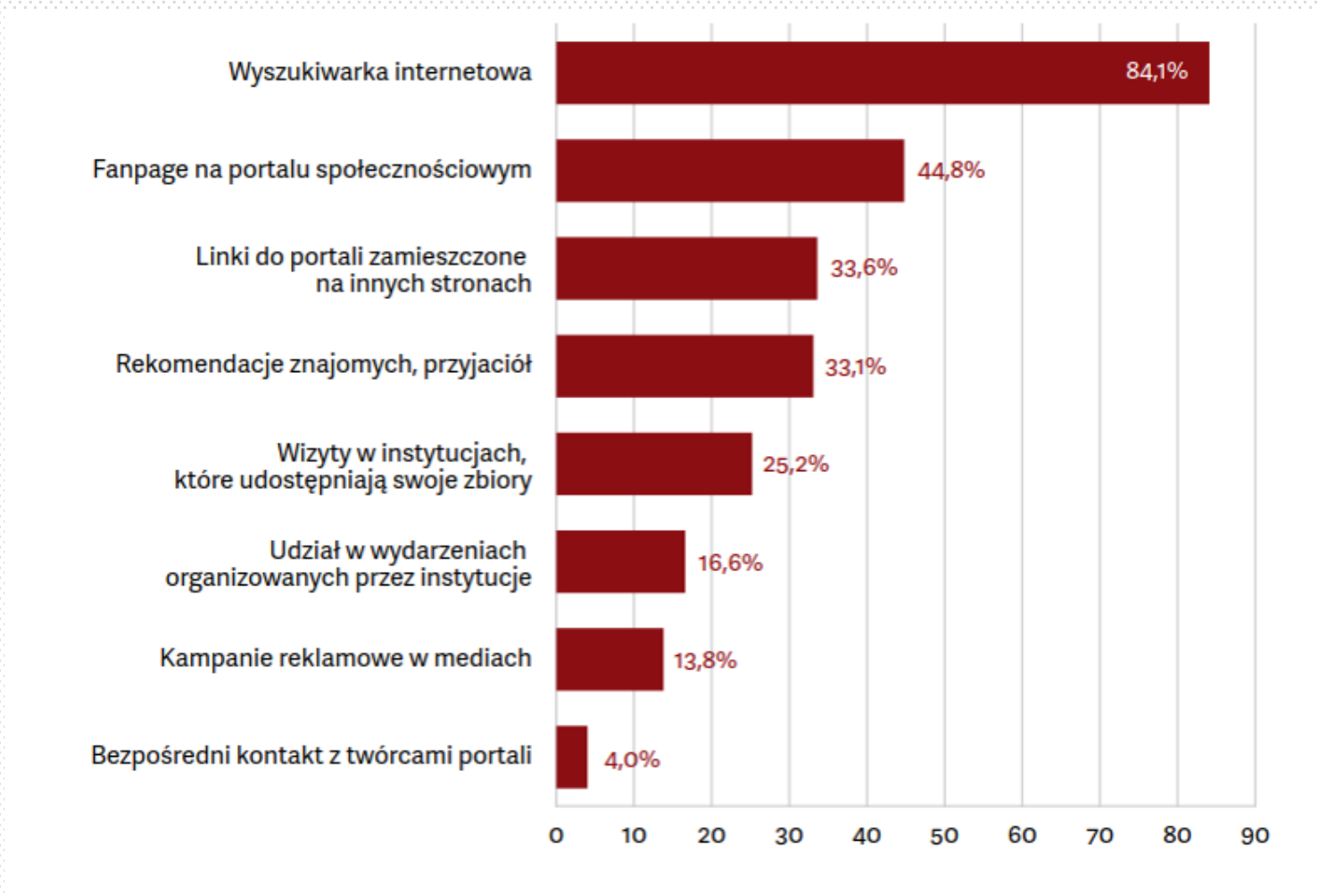
Europa	Polska
koordynowanie prac digitalizacyjnych w Europie	zwiększenie dostępności zasobów poprzez udostępnianie zbiorów za pośrednictwem internetu w postaci cyfrowych muzeów, bibliotek, archiwów, rejestrów ewidencji zabytków oraz wortalu audiowizualnych: powszechny dostęp dla wszystkich obywateli
optymalizacja potencjału digitalizacji w Europie: osiągnięcie interoperacyjności między krajowymi zbiorami („jednorazowa digitalizacja – szeroki dostęp”)	
precyzyjne określenie warunków ramowych digitalizacji w krajach członkowskich	opracowanie strategii i sposobów finansowania digitalizacji w skali ogólnokrajowej
utworzenie i rozwój Europeany: wzajemne udostępnianie zasobów za pośrednictwem portalu	koordynowanie działań digitalizacyjnych w instytucjach kultury, integracja działań bibliotek, archiwów i muzeów (utworzenie zespołu oraz Centrów Kompetencji ds. digitalizacji)
zwiększenie dostępności do zasobów kultury (demokratyczny dostęp do zasobów), zwiększenie publiczności	upowszechnianie i promocja projektów digitalizacyjnych, zasobów cyfrowych, dzieł o wysokim walorze artystycznym
opracowanie sposobów rozpowszechniania online zasobów i wiedzy związanych z edukacją, nauką i kulturą	upowszechnianie podstawowych wartości kultury polskiej oraz światowej
rozpowszechnianie wiedzy na temat Europeany, modernizacji sektora dziedzictwa kulturowego	zabezpieczenie dziedzictwa kultury i nauki przed zniszczeniem
utworzenie nowej europejskiej infrastruktury ze skutecznym zastosowaniem technologii cyfrowej (rozwijanie społeczeństwa informacyjnego i gospodarki opartej na wiedzy)	ochrona, konserwacja obiektów kultury
ochrona i konserwacja obiektów, dziedzictwa kulturowego Europy, placówek kulturalnych (małe miasta, wieś), zasobów cyfrowych	gromadzenie, ewidencjonowanie, kwalifikowanie i klasyfikowanie zasobów kulturowych
ochrona praw własności intelektualnej i artystycznej	rozwój infrastruktury poprzez utworzenie sieci pracowni digitalizacyjnych oraz profesjonalnych repozytoriów cyfrowych
utworzenie nowego modelu finansowania działań w sektorze kultury (partnerstwa prywatno-publiczne, sponsoring)	

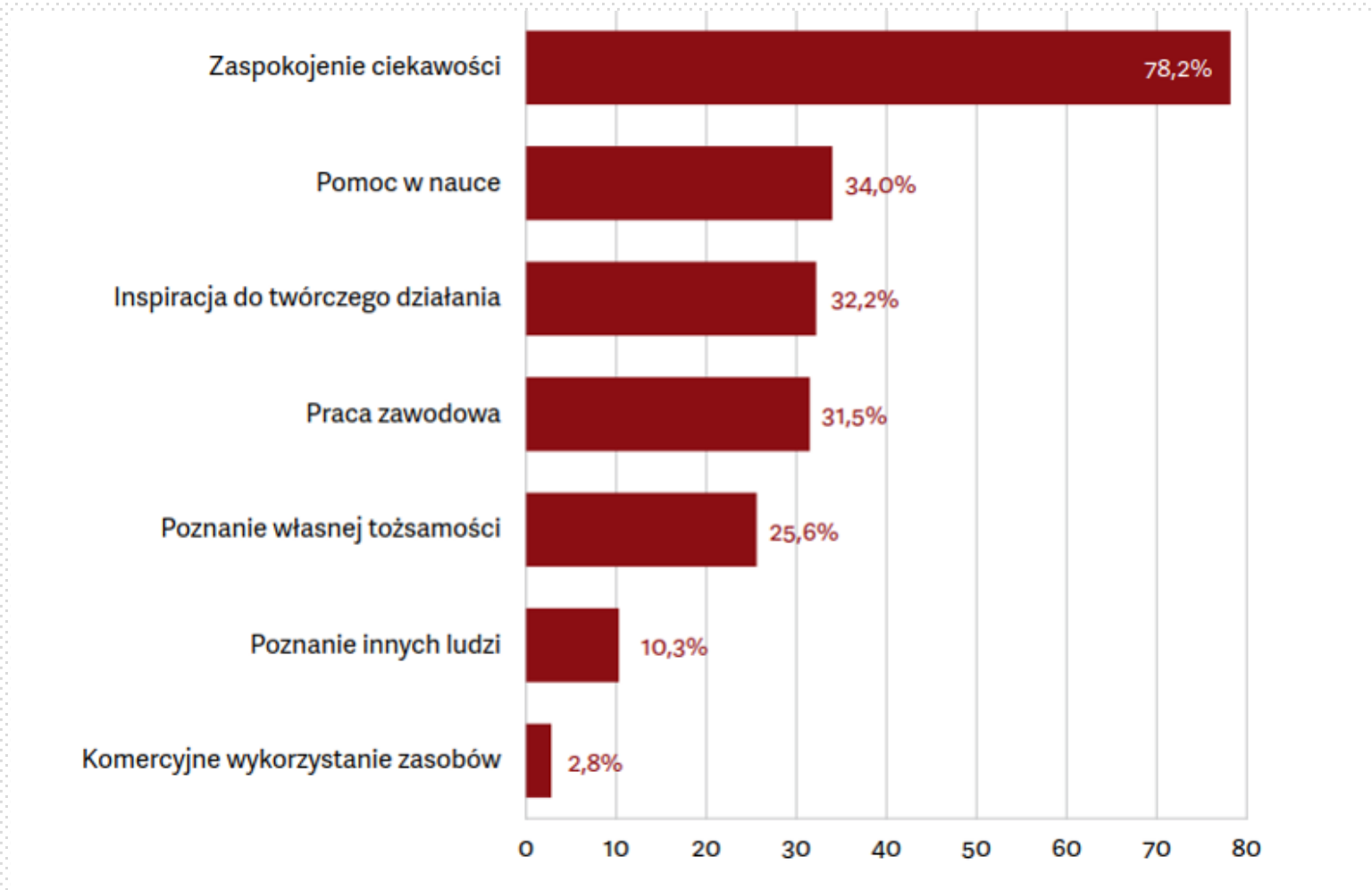
WRÓĆ DO TEKSTU

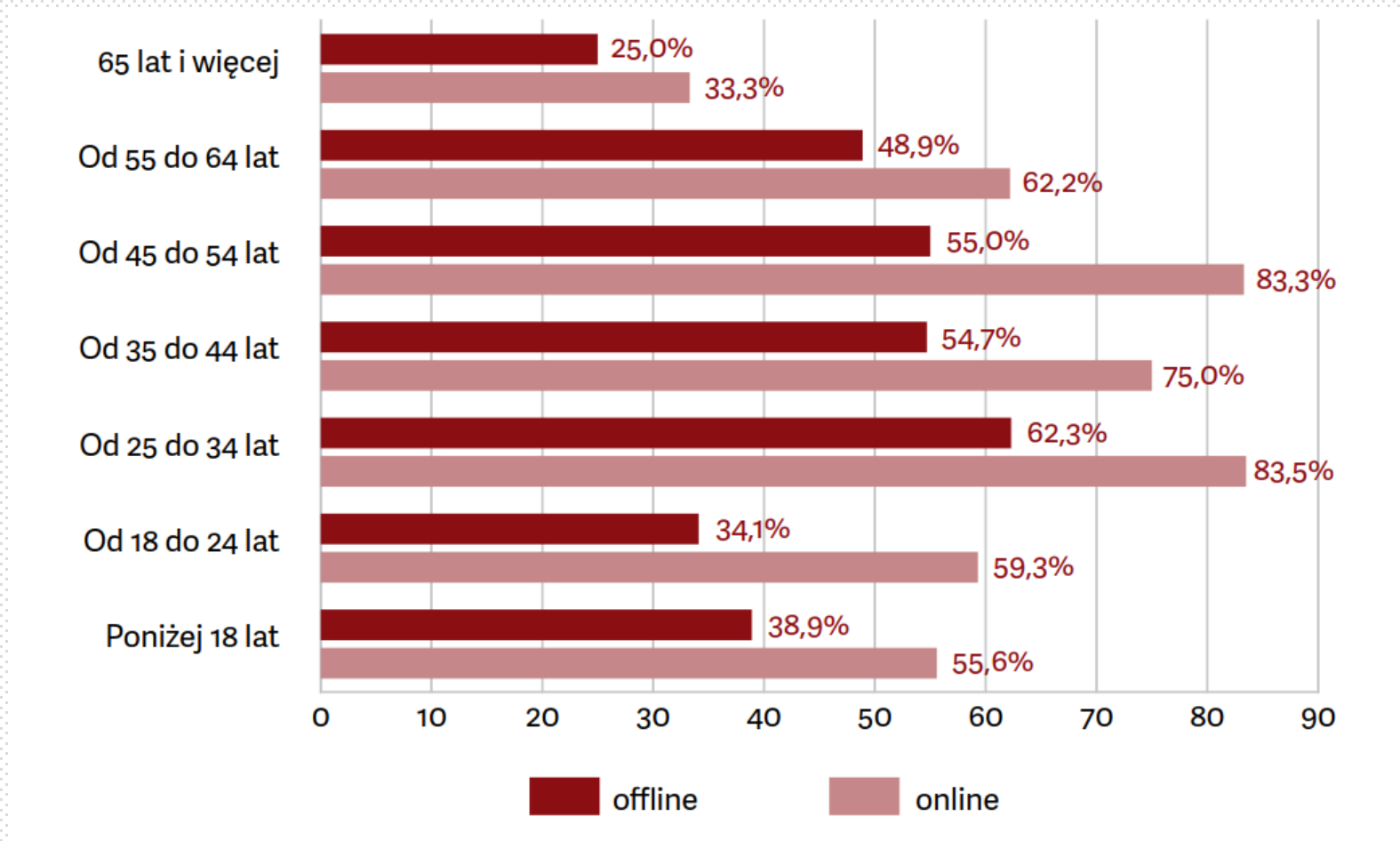

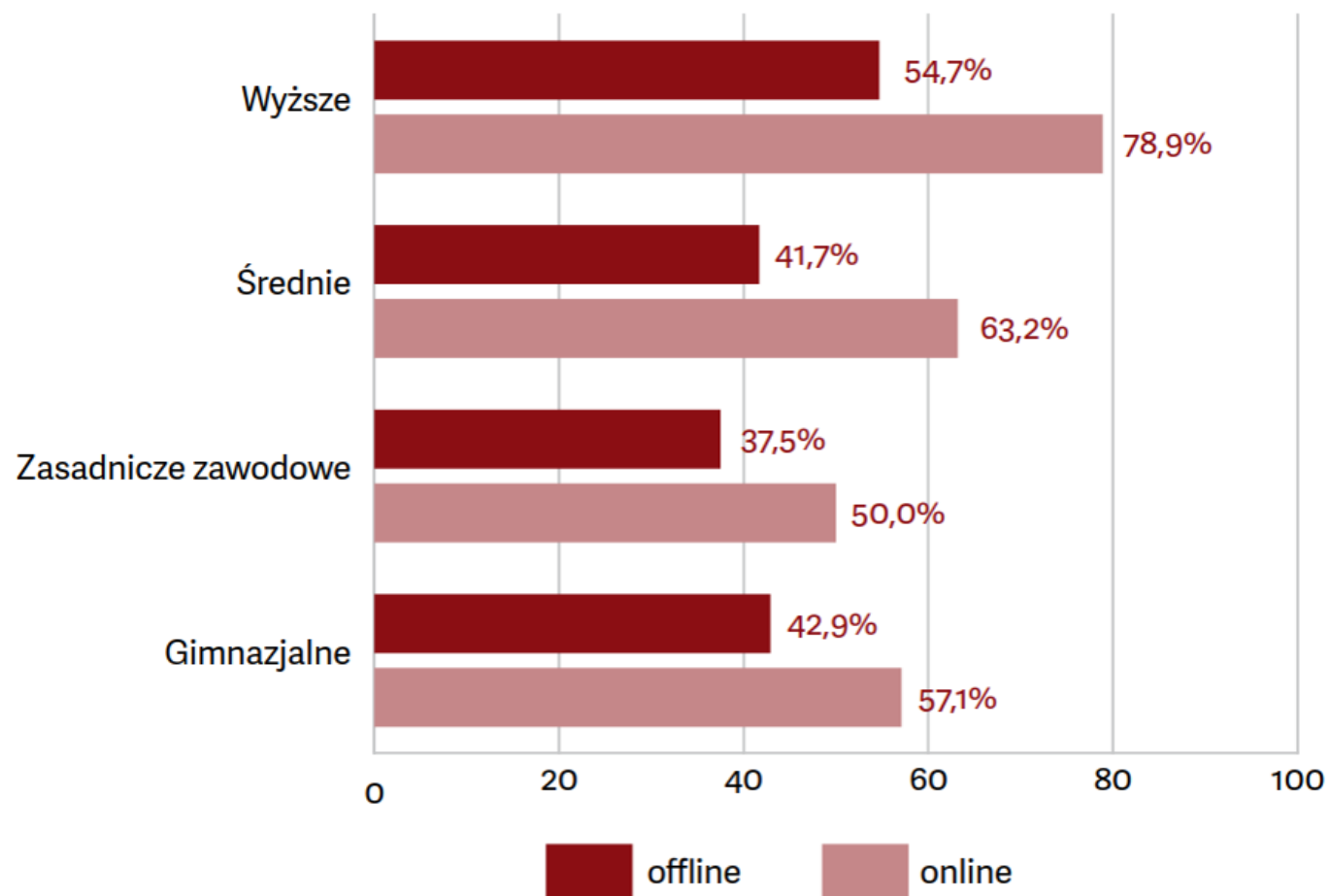

Typ portalu	Nazwa portalu
Strony muzeów, galerii i instytucji kultury	Warsaw Rising, Muzeum Narodowe w Krakowie, Rijksmuseum, Europejskie Centrum Solidarności, Archiwa Narodowe w różnych miastach, Muzeum Emigracji, Wirtualne Muzea Małopolski
Strony repozytoriów różnych typów zasobów	Polona, Ninatka, Federacja Bibliotek Cyfrowych, Europeana, Wirtualne Muzea Małopolski, NAC, Kultura paryska
Strony bibliotek cyfrowych	Pomorska Biblioteka Cyfrowa, Austriacka Biblioteka Narodowa, Nukat, KaRo, Exlibris, Summon, Public Domain City, British Library, Biblioteka Kongresu, Małopolska Biblioteka Cyfrowa, Jagiellońska Biblioteka Cyfrowa
Wyszukiwarki internetowe	Google Cultural Institute, „Daily Art Project”, „Art Project”, YouTube, Wikipedia (jako „ludzkościowy zasób dziedzictwa kulturowego” [R2]), Apple Music, Spotify, Deezer, Google Scholar, Academia.edu, ResearchGate
Strony portali społecznościowych	Facebook, Instagram
Strony stowarzyszeń, fundacji i pojedynczych osób	Wolne Lektury (Fundacja Nowoczesna Polska), Bronowickie Archiwum Społeczne, Ośrodek „Karta”, Archiwa.org, Kronika RP, Wirtualny Sztetl, Polscy Sprawiedliwi, Wratislaviae Amici, Awers/Rewers, Histmag, Wirtualne Muzeum Przedmiotów Kultu,
Inne (w tym strony mediów oraz ogólnopolskich i lokalnych portali informacyjnych)	strony internetowe wydawnictw, księgarni, gazet, raporty GUS

Lp	Zawód	n
1	nauczyciel	25
2	muzealnik	18
3	bibliotekarz	13
4	historyk / historyk sztuki	8
5	przewodnik turystyczny	5
6	właściciel firmy	5
7	inżynier	4
8	pracownik naukowy/umysłowy	4
9	redaktor	4
10	pracownik administracyjny/biurowy	4